

Jacques ELLUL

TRĂDAREA OCCIDENTULUI

Traducere de Octavian Soviany

Tehnoredactare: Adrian Buzăs

Traducere: Octavian Soviany

Fotografie: Narcis Virgiliu (<http://narcisvirgiliu.ro/blog/>)

Copertă: Adrian Buzăs

Redactare: Silvana Higyed

La Trahison de l'Occident, Jacques Ellul, Édition Princi Negue, 2003

©SENS, 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ELLUL, JACQUES

Trădarea Occidentului / Jacques Ellul ; trad. din

lb. franceză de Octavian Soviany. - Arad : Sens, 2019

ISBN 978-606-94758-7-4

I. Soviany, Octavian (trad.)

821.133.1

Editura Sens

Calea Timișorii nr. 212/2, 310227, Arad

Telefon: 0257 288 669

www.sens.ro

comenzi on-line: comercial@sens.ro

CUPRINS

Jacques Ellul	7
<i>Prolog</i>	9
CAPITOLUL ÎNTÂI	
Apărarea Occidentului	13
I. Vinovatul nevinovat.....	15
II. Apărarea omului occidental	55
III. Misterul Occidentului	95
CAPITOLUL AL DOILEA	
Sfârșitul Stângii și adevărății săraci	113
I. Adevărății săraci	118
II. Naufragiul Stângii	168
CAPITOLUL AL TREILEA	
Trădarea Occidentului	193
I. Trădarea rațiunii și a istoriei. Utopistul, geometru și tehnician	197
II. Trădarea individului: Călăul	223
III. Trădarea iubirii și a libertății: Marele Inchizitor	235
<i>Quos perdere vult, Jupiter dementat</i>	250

CAPITOLUL ÎNTÂI

Apărarea Occidentului

I. Vinovatul nevinovat

Astăzi Occidentul are o reputație proastă și toată lumea încearcă să fugă de pe această corabie care se scufundă. Occidentul este purtătorul tuturor păcatelor. A invadat lumea. A subjugat niște popoare care nu doreau altceva (spune noua noastră *Legendă a Secolelor*¹) decât să trăiască în pace. Aceste popoare erau fericite, fecunde, prolifice, bine hrănite, nu cunoșteau nici răul, nici sclavia, nici războaiele, se simțeau în siguranță și se ocupau cu filosofia. O vârstă de aur în stil nou. Dar nu întru totul, căci regăsim în descrierea idilică a Chinei sau a Imperiului Arab, a lumii Bantu sau a Imperiului Aztec toate efuziunile generoase ale secolului al XVIII-lea. Dacă avem astăzi restauratori ai mitului despre sălbaticele cel bun, aceștia sunt cu siguranță cei care ne vorbesc cu gravitate despre acea lume minunată de dinainte de venirea occidentalilor. O lume a tuturor artelor și a tuturor formelor de rafinament, o lume care ignora moartea, păcatul sau rușinea, care nu cunoștea opresiunea și nici morala – o natură liberă la dispoziția unui om innocent. Iar apoi a venit Occidentul cu tot alaiul său de catastrofe. A apărut cu oamenii săi, încinși în fier, însetați de aur și de argint, înșelând sărmanele popoare care i-au primit pe acești străini cu o ospitalitate edenică. Acești războinici, acești comercianți le-au jefuit bogățiile, i-au înrobit pe oameni și le-au ocupat pământurile. Nu și-au spus oare

¹ Amplu poem sociogonic al lui Victor Hugo, care înfățișează istoria umanității. (N.t.)

ei își Conquistadori? Au adus cu ei teroarea, tortura, bolile. Să au instalat aici dominația nelegitimă și le-au impus popoarelor o supunere josnică. Au instaurat sistemul colonial. De acum totul era în profitul metropolei. Au acționat doar în numele setei de aur și a voinței de putere. Mai barbari decât toți cuceritorii barbari de până la ei, unii întemeindu-se pe violență, alții pe virtute. Unii acționând fățiș, alții cu ipocrizie.

Iar misionarii lor i-au însoțit, distrugând moravurile sănătoase și firești. Impunând o ideologie care nu avea un alt scop decât să acopere jaful și crima, au strivit vechile credințe, care se potriveau popoarelor care le elaboraseră. Au distrus culturile indigene și, odată cu ele, grupurile sociale, lăsându-i pe oameni singuri acolo unde înainte se simțeau perfect integrați într-o societate echilibrată. Au impus o morală, făcându-le cunoștință unor suflete simple cu răul și cu păcatul. Au înspăimântat cu Infernul și au inaugurat frica de moarte. Acești misionari vrednici de ștreang au înfăptuit o lucrare încă și mai rea decât aceea a războinicilor și a negustorilor. Au furat sufletul popoarelor. Au făcut comerț cu suflete și începând de aici totul a fost distrus, limbile băstinașilor au fost ostracizate pentru a le face loc idiomurilor occidentale: germană, engleză, spaniola, franceza. Legile și obiceiurile au fost înlocuite cu cele ale invadatorilor, care le-au răpit popoarelor cucerite dintr-o singură lovitură onoarea și demnitatea, împreună cu credințele lor din strămoși și cu bogățiile lor îngropate. Iar cuceritorii au rescris istoria: înaintea lor n-a existat decât întuneric și barbarie, iar ei au venit cu civilizația. Cei care au încercat să le opună rezistență, Behanzin² sau

Trădarea Occidentului

Pavilioanele Negre,³ nu au fost decât niște briganzi îngrozitori, care s-au opus ca aceste popoare ignorante și subdezvoltate să se bucure de binefacerile științei și medicinei. Aceasta a fost istoria oficială, predată în școli. Iar copiii învățau, de altfel în mod inconștient, că Negrii, Roșii și Galbenii sunt popoare inferioare, față de care, desigur, trebuie să se arate compasiune, dar care nu meritau tot binele pe care li-l făceam, dovedindu-se față de noi prefăcuți și rebeli și refuzând să coopereze. Din fericire – mai spunea istoria oficială – mulți dintre ei au acceptat să coopereze cu noi. Mulți dintre ei ne-au servit cu credință. Iar în 1914 au venit să apere patria în pericol. Minciuni, numai miinciuni! Cum să nu-ți dai seama că pentru ei nu eram decât niște simpli cuceritori, niște străini care își permiteau orice și le râvneau femeile și bogățiile.

Dar timpul a trecut, iar astăzi nimeni nu mai crede în vreuna dintre aceste legende, dintre aceste povești frumoase. Ni s-au deschis ochii, am văzut și ne-am pierdut toate iluziile. Acum știm adevărul. Iar acesta este acela că Europenii au distrus, uneori în totalitate, niște popoare care voiau să rămână libere. Nenumăratele triburi indiene din America de Nord au fost jefuite sistematic cu ajutorul contractelor mincinoase, apoi ruinate fizic cu ajutorul darului fățarnic al „apei de foc”, apoi masacrata ori de câte ori au încercat să-și redobândească libertatea pierdută sau închise în rezervații. Iar în week-end se pleca la vânătoarea de Indieni care era mult mai interesantă decât vânătoarea de prepelițe. În America Latină au existat atrocitățile săvârșite de cei care au răspândit intenționat maladiile europene pentru a provoca

² Lider african (1845 – 1906), rege al Dahomey-ului, care a încercat să reziste colonizării franceze. (N.t.)

³ Mișcare anticolonialistă din Indochina. (N.t.)

epidemii care au decimat (și nu numai) triburile autohtone – istoria cumplită a obiectelor contaminate în mod voit și lăsate în pădure pentru ca să fie adunate de Indieni. Iar cei care au făcut asta nu erau alții decât „însărcinății cu chestiunile indigene”. În China, prin voința perseverentă a Marii Britanii, a fost introdus opiu: încă un mijloc de a distrugere populațiile asiatiche. Totul a fost folosit. Obiectivul era unul singur: jefuirea bogățiilor și a producțiilor de bunuri utile pentru Europa. Iar pentru asigurarea brațelor de muncă a apărut sclavia, pe care tot Europeanii au inventat-o.

Iar povestea nu s-a încheiat nici până astăzi. După perioada colonialismului a venit cea a imperialismului. Despre asta se vorbește atât, încât ce poți să mai spui? După plecarea militarilor și a misionarilor, după luptele de eliberare purtate în toată lumea împotriva Occidentului, acesta și-au păstrat neșirbită puterea de a exploata, dar întrebuințând alte mijloace. Ipocrizia lui a ieșit acum la iveală. El și-a aservit economiile lumii a treia. Înfometează două treimi din omenire. Continuă, cu ajutorul contractelor veroase, al legilor pieții internaționale, al reglementării unilaterale a prețurilor, al jocurilor vamale, să jefuiască toate bogățiile popoarelor care crezuseră că s-au eliberat, dar au rămas dependente economic și financiar. Închide toate popoarele într-un cerc infernal: sau să-și mențină culturile industriale, cu care Albii au înlocuit, spre marele lor profit, vechile culturi necesare alimentației, și să le destineze exportului, dar să moară de foame, fiind lipsite de produsele alimentare de bază, sau să încerce refacerea culturilor alimentare, dar dacă se renunță la cultivarea bumbacului, a cafelei, a culturilor de cacao, a trestiei de zahăr, vor dispărea produsele de export, și se va

muri, de asemenea, de foame, neputându-se vinde sau cumpără nimic pe piața internațională. Societățile multinaționale s-au insinuat ca un cancer în economiile slabe ale acestor țări bulversate și traumatizate. Toate bogățiile pleacă în continuare în Occident pe alte căi și nu le aduc niciun profit autohtonilor. Aceștia sunt atât de fascinați, de altfel, de Știință și Tehnică, încât nu visează decât să reproducă, la rându-le, activitățile omului alb și să-i calce pe urme. Trăiesc cu mitul progresului. Dar acest imperiu economic nu este de ajuns. Dominația trebuie întărită. Firele trebuie ținute mai bine. Și atunci sunt doborâte insidios guvernele libere, aduse la putere de popor, ca urmare a mișcărilor revoluționare și înlocuite prin miniștri și președinți fantoșă, aflați la cheremul marilor puteri economice. Dictatori care nu se mențin la putere decât cu sprijinul imperialismului occidental. Și toată lumea cunoaște astăzi imperiul CIA, cu activitățile sale murdare și cu imensele sale mașinațiuni. Și, ca o ultimă, dar cu siguranță nu cea din urmă, ipocrizie din partea Europei – eugenismul, voința ipocrită de a ține în loc creșterea demografică a popoarelor din Lumea a Treia, alerta în legătură cu înmulțirea îngrijorătoare a populației mondiale, faimoasa curbă exponențială, din care se trage concluzia că trebuie să scadă natalitatea fără întârziere în India, în Africa, în America Latină.

Omul occidental începe să fie convins de toate acestea de acum înainte. Iar cel puțin în rândurile Stângii, printre intelectuali, printre oamenii spirituali, din această conștientizare se naște un puternic sentiment de vinovăție, o remușcare cumplită. Iată ce am făcut. Iată cine am fost. Ne privim în oglindă și vedem fața copiilor infomenți din Bangladesh, din

Sahel sau din Etiopia. Ne pornim aparatele de recepție și auzim discursul acuzator al popoarelor eliberate care ne reamintesc în fiecare zi de faptele noastre, întețindu-ne remușcările și răsucind cuțitul în rană. Iată ce am fost. Dar acum nu mai ajung remușcările. Iată-ne cuprinși de mânie. Ne depăşim limitele și trecem de partea celor săraci, a celor oprimăți. O *transitio ad plebem* de un nou gen, dar însuflarețită de același sentiment și conducând la același efect. Începem să contestăm tot ce a creat Occidentul. Totul a fost rău și totul trebuie să fie distrus. Doar arta africană, poate și știința, a fost frumoasă; doar politica chineză este corectă. Doar revolta Americii Latine este justă. Acceptăm toate acuzațiile, ne lăsăm copleșiți de o furie masochistă – Yoga și marijuana, Zenul și autodistrugerea: iată drumul spre propria noastră eliberare. Trebuie ca popoarele pe care le-am subjugat să vină și să ne elibereze de tunica lui Nessus. Cum să te debarasezi de remușcări altfel decât distrugând tot ce le-a provocat?

Numai ruinarea completă a Occidentului, negarea acestuia în aspectele sale cele mai profunde: religia, morala și virtuțile lui poate conduce la ispășire. Suntem năpădiți de o furie purificatoare, gândindu-ne că strămoșii noștri ne-au lăsat moștenire o lume atât de atroce. Suntem gata să aprindem rugurile pe care vrem să ardem cadavrul descoperit sub dușumele caselor noastre atât de curate. A venit marea zi a purificării. Trebuie să contestăm fără întârziere toate acțiunile imperialiste ale Occidentului. Odată cu conștientizarea apăruse și sentimentul de vinovăție. Trebuie să ne eliberăm. Iar aceasta nu se poate realiza doar în plan individual, distrugând în noi toate moștenirile Occidentului sau doar în plan cultural,

Trădarea Occidentului

prin negarea oricărei tradiții europene (făcând să se balanseze istoria, latina, greaca...), ci prin angajarea concretă împotriva imperialismului CIA, împotriva „bestiei negre” absolute – Africa de Sud, împotriva Israelului. Fără îndoială, cel mai abominabil dintre toate este imperiul american. Dar el nu reunește toate adversitățile. Apar nuanțe. Și, chiar replindu-se pe pozițiile unui naționalism elevat, popoarele europene nu sunt unanime în condamnarea Statelor Unite. În timp ce Africa de Sud e un țap ispășitor nemaipomenit! Acolo găsim de toate: racism, exploatarea negrilor de către albi, producția de bunuri inutile: aurul și diamantele, dictatura, moralismul, fundamentarea religioasă a puterii și asocierea dintre stat și biserică, capitalismul în starea lui pură. Totul se află acolo. Iar pe deasupra, este un stat slab, de care nu se teme nimici. Nu produce aproape nimic folositor pentru economia industrială.

Are o armată – bună ca să facă față națiunilor africane, dar nu și Europei; nu este, în sfârșit, un pion important din punct de vedere strategic sau diplomatic. Dacă Africa de Sud ar dispărea, astă n-ar slăbi cu nimic nici poziția Occidentului, nici lupta împotriva comunismului, nici biserică... aşadar putem să-i dăm drumul!

Așa se face că temerarul Consiliu Ecumenic nu a șovăit să se pună în fruntea cruciadei îndreptate împotriva Africii de Sud. Să tot bați apa în piuă despre rasismul și imperialismul american, nu e tocmai potrivit: toți banii Consiliului Ecumenic vin din Statele Unite. Să acuza Uniunea Sovietică din cauza persecuției Bisericii sau a unor mici incidente cum ar fi invadarea Cehoslovaciei e imposibil, căci ar avea de suferit toți bunii creștini care trăiesc în țările

comuniste. Să dai pe față abuzurile și mărșăviile care pot fi descoperite în țările din Lumea a Treia ar putea să pară o dovdă de racism. Nu, cu siguranță, Consiliul Ecumenic, nu se poate exprima decât în legătură cu lucrurile care nu supără pe nimeni, cu colonialismul portughez și mai ales cu detestabila Africă de Sud. Despre ea poți spune totul fără să te tem de nimic.

Creștini și necreștini, Dreapta și Stânga, democrați și republicani, puteri mari și mici pot în sfârșit să-și desemneze dușmanul comun, încarnarea răului absolut, Africa de Sud. Iar Occidentalii pot să-și liniștească pe cheltuială puțină în felul acesta conștiință.

Când scriu rândurile de față, îl rog pe cititor să încerce a-și stăpâni indignarea; nu aprobat sub nicio formă apartheid-ul, nici exploatarea mâinilor de lucru negre, nici producția de aur și diamante, vreau doar să subliniez că pretutindeni se găsesc sute de situații și de forme de organizare comparabile, pe care toată lumea se ferește cu grija să le denunțe, căci aceasta ar implica un cost și un risc. Iar o asemenea coaliție împotriva Africii de Sud este semnul unei lașități comune, *refuzul* de a vedea restul și expresia unei conștiințe vinovate latente care îi bântuie pe toți Occidentalii și de care ei sunt bucuroși că se pot elibera cu această ocazie. Este mijlocul de a se sustrage unei „revizuiri dureroase” în ceea ce privește restul.

Și vreau să-mi precizez poziția dintr-o asemenea perspectivă. Aș dori să fie acceptată odată pentru totdeauna de cei care vor citi acest eseu și care nu trebuie să piardă niciun moment din vedere această pagină preliminară. Accept toate acuzele împotriva colonialismului și a imperialismului și mă situez categoric pe aceeași poziție. Resimt ca pe o povară greu

Trădarea Occidentului

de purtat toate atrocitățile comise în întreaga lume pe parcursul istoriei de Francezi, Englezi sau Spanioli și nu încerc sub nicio formă să fac abstracție de ceea ce au făcut generațiile trecute. Refuz să fac gestul facil de a-i arăta cu degetul pe groaznicii noștri strămoși din secolul al XV-lea până în secolul al XVIII-lea care au asasinate populațiile americane și au inventat sclavia Negrilor. Sunt strămoșii noștri. Greșelile lor de ieri sunt și ale noastre, căci noi trăim astăzi de pe urma recoltelor lor de odinioară. Nu trebuie să uităm că progresul nostru științific și tehnic a fost posibil doar după ce ei au cucerit lumea.

Într-adevăr, toți cei care denunță, cu o violență extremă, faptele strămoșilor noștri sau imperialismul Occidentului actual ar trebui să înceapă prin a nu mai folosi benzină, prin a nu mai călători cu automobilul, cu autobuzul sau cu trenul și prin multe altele. De aceea cred că nu putem să dăm o socoteală cinstită adoptând o poziție anti-imperialistă ideologică, semnând manifeste și redactând proclamații înflăcărate. Procedând astfel, nu facem decât să împărtăşim ipocrizia tradițională a Occidentului, indicându-i pe cei vinovați și pretinzând că avem o conștiință curată. Toată puterea noastră și chiar și felul nostru de a ne organiza viața, ca și toate elementele materiale ale existenței noastre cotidiene ne fac solidari, indiferent dacă vrem sau nu, cu vărsările de sânge, cu jafurile, cu anchetele, cu disprețul, cu masacrele. Noi suntem moștenitorii lor. Am moștenit toate bogățiile, dar și toată ura adunată împotriva cuceritorilor.

Trebuie să acceptăm și povara faptelor rele. Și nu putem să ne considerăm decât debitori în raport cu tot restul lumii.

Le datorăm tot ce le-au furat strămoșii noștri. „Ajutoarele” pentru Lumea a Treia nu reprezintă decât restituirea unei părți neînsemnate din ceea ce s-a furat. N-o să putem șterge niciodată pata de sânge de pe mâinile noastre, pentru că nu vom putea reduce la viață popoarele asasinate și culturile distruse, nu vom putea reface familiile destrămate de sclavie și nu vom putea plăti vreodată prețul torturilor îndurate. Niciuna din faptele Rasei Albe nu-mi este străină și sunt obligat să mi le asum. Nu-mi pot aroga o conștiință împăcată. Nu mă pot declara inocent, declarându-i vinovați pe strămoși sau pe Americani. Dar trebuie să cad în masochism și să repudiez *Occidentul în totalitate?* Să contest toate valorile lumii în care trăim?

Mă plasez cu siguranță undeva la mijloc: accept totalitatea acuzelor, dar nu accept repudierea totală a Occidentului. Îmi asum răul pe care l-a făcut, dar refuz să cred că a făcut numai rău. Știu că civilizația noastră a fost construită prin sânge și jaf, dar *toate* civilizațiile au fost construite aşa. În fața discursurilor pseudo-revolutionare, a trecerii spectaculoase de partea contestatarilor, a disprețului arătat pentru Rasa Albă, a dorinței desperate de a distrugе ceea ce a reprezentat grandoarea noastră, eu afirm, dincolo de toate acestea și în pofida lor, valoarea Occidentului nostru. Ceea ce am de spus nu se adresează Dreptei, pentru că este paralizată, fixată într-un complex de superioritate occidentală care n-are nimic de a face cu ceea ce voi încerca să arăt. Sunt categoric „anticartierist”.⁴ Ceea ce am de spus ține de examenul de conștiință cu care

⁴ Cartierism – curent politic apărut în Franța în anii '50, care susținea finanțarea preferențială a metropolei în detrimentul coloniilor. (N.t.)

Occidentul este dator și se adresează în primul rând intelectualilor ale căror opțiuni au fost făcute deja: anti-imperialism, anticapitalism, antiratism și, desigur, antioccidentalism.

Este cumplit că o mișcare fascistă violentă a putut să-și însușească titulatura de „L'Occident”.⁵ O asemenea mișcare constituie tocmai contrariul a ceea ce Occidentul a vrut, a încercat să fie și a aspirat să realizeze, iar faptul că ea se numește așa nu s-a putut întâmpla decât pentru că ceilalți, cei care sunt purtătorii sau căutătorii valorilor unei civilizații și reînnoirii unei culturi, au disprețuit și au repudiat prea ușor moștenirea pozitivă a lumii occidentale. Intelectualii noștri, îngropați într-un soi de delir autodistructiv, au scăpat din vedere sensul aventurii occidentale, iar niște atleți încoifați au crezut că pot pune stăpânire pe valorile Occidentului atunci când ceilalți le vor fi isprăvit de distrus. Nu voi face o pledoarie în favoarea Occidentului, dar voi căuta o dreaptă măsură – adică tot ce voi scrie implică recunoașterea crimelor Occidentalilor, toate reflectiile mele vor porni de la acceptarea învinuirilor. Cine se simte cu conștiința împăcată nu are nimic de învățat de aici.

Știu și care este ultima critică ce mi se poate aduce: în măsura în care aduceți în discuție măreția Occidentului nu faceți decât să le oferiți argumente adversarilor noștri și să le întăriți pozițiile. (Iar de aici se ajunge la ideea „trădătorului obiectiv”!). Am de dat trei răspunsuri: mai întâi că avem de a face aici cu marea lege a propagandei, formulată de Hitler:

⁵ Mișcare politică franceză de extremă dreaptă fondată în 1964. (N.t.)